

EMLÉKHELYEK

Szent László győri kultusza

Szent László kultusza nem egyetlen mozzanathoz kapcsolódott, mint István királyé az állam- és egyházszerkezéshez, mint Imre hercegé egy aktuálisan sugallt életforma példázataként, vagy egyéb mozzanathoz, mint Gellérté, Erzsébeté. Élete szent elődeiénél jobban a nyilvánosság előtt folyt, krónikák, legendák, liturgikus szövegek írói személyes benyomásokat is megörökítettek, így meglehetősen öntörvényűen fejlődtek a szövegek, és általa a kultusz is. A szentté avatás azután intézményesülni segítette az alakuló motívumokat, hiszen akkortól a szentet az egyház hivatalos imádságában megszólítani, általa kérni lehetett; tiszteletére oltárt, templomot emelhetek; saját ünnepük, mise- és zsolozsmaszövegük lehetett; szobron, képeken dicsfénytel ábrázolni, ereklyéiket nyilvános tiszteletre kihelyezni lehetett. Mindebbe belesimultak, mint László Gyula kutatásai feltárták, a pogány hitvilág egyes motívumai is.

Várad kultikus központ lett, méltó építészeti és képzőművészeti környezetben. De községnevek, templompatrociniumok szerint honos volt a tisztelet a Dunántúlon is, és hasonlóan Erdélyhez, gyakran határközelségben. A tatár és török veszedelem idején elsősorban lovagkirály, katonaszent volt, szerepköre később a segítő szentével is gazdagodott.

A XV. század második felében Győrött már volt Szent László-oltár, a várad istenítéletek jegyzékének győri szereplői is vannak. Az itteni kultusz nevezetes dátuma 1607, amikor Nárpági Demeter püspök Erdélyből Győrbe menekítette a hermát; majd az első képi ábrázolás: a jezsuita templom baloldali középső kápolnájában a magyar szentek oltárán Szent Imre, Szent Adalbert, Szent Márton (ők is magyar szentek közé sorolódtak akkoriban) társaságában Szent László jellegzetes szekercéjével, egy-egy Patrona Hungariae köriratú pajzsral védekeznek a kép alsó harmadában nyilazó törökök ellen (1642). A kutatás egyébként megállapította, hogy a kép a Pázmány: Kalauz címlapjának átfogalmazása.

Visszatér a Szent László-ábrázolás egy másik oltáron is, Szent Pálén. A kép a damaszkuszi fordulatot ábrázolja, az oromképen pedig Szent László a tatárok ellen (1641). A képek esze-meisége megvan Kopcsányi Márton győri ferences házfőnök költészetében is.

Szörványos adatok tanúsítják, a Szent László-herma a székesegyház többi ereklyéjénél fokozottabban volt tisztelet tárgya. Ismeretes az is, hogy mikor Győrt ismét közvetlenül fenyegette török támadás 1683-ban, Telekesi István kanonok a káptalan legfőbb értékei között a hermát is biztonságosabb helyre menekítette. Zichy Ferenc püspök 1746-ban, tehát működése első éveit egyikén 8 napos ájtatosságot rendelt Szent László tiszteletére. Ugyanő az egyházi ünnepek számának a pápa által elrendelt csökkentéséből kivieszi a szent királyét. Érzékelhető, hogy egy élő kultusz, az Erdélyben már segítő szentnek segítségül hívása a kortársak számára logikus, az utókor számára is érthető. Zichy püspököt egyébként származása és életútja is fogékonyá tehetette e tekintetben.

1758-tól földrengéssorozat érte Győrt, és ez különösen fenyegető lett 1763-ban. A június 27-től ismétlődő rengések a város szinte minden épületében kárt tettek. Ennek hatására, a további veszedelmek elhárítása reményében született Zichy püspök döntése, hogy körmenetben vigyék körbe a várfalak mentén a hermát. Később ezt a püspök minden évre kötelezően elrendelte, és csatlakozott a döntéshez a város is.

Éppen a földrengés, a körmenet első évében, 1763-ban kezdődött a székesegyháznak az átépítése, amely megteremtette annak mai arculatát, tükrözve a kor és a püspök szemléletét. És a városét is, ahogy elvállalta a déli hajóban a város címerében is szereplő Szent István vértanúnak szentelt oltár építését. Amint pedig ide került a herma, helyileg is összekapcsolódott a város két szentjének, a vértanúnak és a királynak a kultusza.

A főhajó fölújított főoltárának két oldalára Szent István és Szent László szobra került. Ezeket ugyan egy évszázaddal később eltávolították, viszont megmaradt a királyi szoborpár az északi hajó főoltárán, a fülkeszerűen kiképzett Mária-kegyoltáron. A két szobor együtt nem véletlen vagy ötletszegénység, hasonló van például Sümegen, Andocsón, Szegeden, Tétszentkúton. Figyelmet érdemlő sajátja a magyar barokknak ez az ismétlődés, hisz a tridentini zsinat erre az oltárszegélyező posztra Péter és Pál apostolt vagy az egyházatyák közül javasolt.

A Maulbertsch-freskók közül a szentély mennyezetét borítja a Magyar ünnep a menyországban. A magyar illetve az itt különösen tisztelt szentek menetét Szent László és Szent György vezeti. (A magyar szentek népes csoportja tér vissza az 1940-es évek elején a győrnádorvárosi Szent Imre templomban Szőnyi István seccoján, és szentünk arcvonásai igen karakteresen a hermáról kölcsönözve.)

A királpár ismétlődik a szentélyben a két főpapi trónus fölötti gisaille-képen. A baloldalin Szent István megalapítja a győri püspökséget, vele szemben a sziklából vizet fakasztó Szent László.

A két király együttes tiszteletét egy érdekes epizód is támogatta. Mikor 1771-ben a Raguzából előkerült Szent Jobbot Bécsből Budára vitték, egy éjszakára Győrött álltak meg, és az ereklyét „a szentélyben Szent László ereklyéje mellé méltó módon elhelyezték”. Ugyanebben az évben készült el a székesegyház két ún. „fekete oltár”-a. Az egyik az 1038-i országfelajánlást, a másik az 1083-i szentté avatást és a kezdeményező Szent Lászlót ábrázolja.

A herma elhelyezését már a XVIII. század első felében a székesegyház legrégebbi részébe, a XIV-XV. századi formákat őrző déli oldalkápolnába képzelték. Ezt a tervet 1861-ben Simor János püspök, később esztergomi érsek valósította meg. Kibontották a kápolna déli hajóba nyíló ablakait, ezzel az szervesen összekapcsolódott a templommal. Lehántották a barokk formákat utánzó vakolatot, ezzel és némi építészeti beavatkozással megerősítették annak gótikus jellegét. A legújabb, 1968-1983-i, a székesegyház egészére kiterjedő felújítás során eltávolították az 1861-i neogótikus oltárt és a padokat, a hermát egy fekete márvány posztamentumra helyezték. A kápolna építészeti egységé vált, és ezt nem rontja, hanem erősíti a nyugati oldalon Apor Vilmos püspöknek az erkély alatt elhelyezett vörös márvány sírmeleke.

A herma ereklye és műkincs, a kultusz kibontakozásával történeti - művészettörténeti vizsgálat tárgya is lett. Fábián István, Ipolyi Arnold, Rómer Flóris, Balics Lajos szinte hermatudományt teremtett. Munkásságuk betetőzője, új szempontokkal gazdagítója László Gyula. Korszakokat és tudományzakokat átfelölő kutatása a Szent László-kultusz egészét feltárta, beleértve annak folklorizálódását is. Munkásságában megkülönböztetett helye van a hermának.

Megállapította, hogy a herma szerkezetileg két részből áll. A fej aranyozott ezüst lemezekből kalapálással készült. Ráncolt a homloka, mélyen ülők a szemek, erős pofacsont, sorsor; a haj, szakáll, bajusz is hozzájárul az erős karakterhez, azok egyébként szálanként vésettek, gondosan megmunkáltak. A sodronyzománcos mellrész érett technikájú, mértani alakzatok adják a díszítését. A fejrészben van a tulajdonképpeni ereklyetartó, az ennek elhelyezésére szolgáló nyíllás takaróját korona fedi el. Újabb kutató, Kolba Judit kiemeli, hogy a herma az európai művészetben is egyedülálló. Bizonyosan hazai mű, igen fejlett ötvöskultúra emléke.

Borsos Miklós önéletrajzi könyvében írja: „Naponta bementem és vizsgáltam, hogyan készíttette a régi mester ezt a páratlan remeket. Egyszer az oltár előtt a sekrestyés otthagya a kis kétlábú létrát. Fölmásztam, és szemtől szembeni magasságban nézhettem. Mikor arcom a szobor arca elé ért, olyan döbbenetesen kifejező, élő volt, hogy elfelejtettem az alkalom adta jó lehetőséget kihasználni, az elkészítés mesterségbeli fogásait tanulmányozni. Csak néztem. Hatalmas volt a fej. A tekintet sugárzó, a kissé nyitott, domború ajakú szája beszédes. Belső sugárzás áradt felém, bűvölet.”

Az arcvonások a szent területileg távoli ábrázolásain is szembeötlően hasonlatosak. Igazolható a feltevés, hogy még az első, 1200 körüli sírmelekről mintázták az első ereklyetartót, ez egy tűzvészben megsemmisült, de a fejcsontokat őrző tok épségben maradt. 1402-ben már biztosan megvolt a második herma, ezt egy 1306 előtti pecsét valószínűsíti. A két herma

közötti időszakban készítették a Kolozsvári testvérek lovas szobrukat, nyilván megint az eredetihez való hasonlóságra törekedve. Ez 1660-ig állt a váradi templom előtt. Teljesen érthető a közös forrásokra visszautalásból a korai ábrázolások hasonlósága. Vita is támadt a herma birtoklása körül. Már 1715-ben igényt jelentett be a váradi püspök. További kísérletek után Zichy püspök 1775-ben egy ereklyerészt visszajuttatott Váradra, Schlauch Lőrinc püspök pedig 1892-ben a győrihez hasonlóan hermát készíttetett.

Győrött a nap változatlanul ünnep maradt, a körmeneti prédikáció pedig megtisztelő szónoki feladat. Új fejlemény volt később a Szent László Társulat, és nemcsak a neve miatt. Eredetileg a Szent István Könyvkiadó keretében a határon túli, főként a bukovinai – moldvai magyarok könyvellátását tűzte ki célul, később azok minden irányú támogatását (1861). Vidéki szervezetei is alakultak, a legelső éppen Győrött, és eredeti rendeltetése mellett havi összejövetelein ismeretterjesztő, de mindig az alaptevékenységhez kapcsolódó előadásokat szervezett. 1868-ban az országos társulat itt tartotta első vidéki vándorgyűlését. A kétnapos program eseménye volt Fábián István úttörő jelentőségű tanulmánya a hermáról és Kubszky Mihály megrázó leírása a csángók sorsáról.

A társulat győri csoportja lett az irányítója, programszervezője a Szent László-napnak. Az ünnepség végleges rendjében reggel 8-kor mise a székesegyházban, utána a körmenet, ennek főcelebránsa a püspök vagy a városplébános, majd befejezésül a prédikáció. A körmenet napja sokáig június 27-e volt, majd a következő vasárnap. Esetenként előbbre is hozták, hogy beférjen a diákok szorgalmi idejébe. Az útvonal a fogadalmat kiváltó esemény logikája szerint a várfalak mente, de ez 1820, a „bástyadöntés” megkezdése után egyre illuzórikusabb lett. Hosszabb időre állandósult útvonal: székesegyház – Frigyszekrény tere – Fő (Széchenyi) tér – Kazinczy utca – Karmelita tér – székesegyház.

Egyházi és állami évfordulók, a királynak vagy a kultusznak jubileumai, a politikai élet fordulatai egyaránt színezték a megemlékezést. Különvonal, emlékkönyv, a körmenet útvonalának igazítása egyaránt eleme lehetett az ünneplésnek, rávetült az 1890-es években az egyházpolitikai harc is. Viszont érdekes szóhasználat bukkan fel 1904-ben: „a város miséje”. Ez eredetileg (és máig) a Szent István-oltárnál december 26-án bemutatott misét jelentette, itt most a június 27-ét. Felmerült egy párhuzam is: „Amint a főváros augusztus 20-án Szent Istvánt, Győr Szent Lászlót tiszteli”. Gazdagítani igyekezett az ünnepet az a gondolat is, hogy ne csupán az 1763-i fogadalomra, hanem a szent királyra, tetteire, történelmi szerepére és annak aktualitására is emlékezzenek. Nyilván a régi körmeneti előírások és szokások emlékeként egyes szakmai csoportok mesterségük öltözetében, a hentesek például fehér köntényben vonultak fel. A századfordulón, a közélet mozgalmasabbá válásakor egyes asztaltársaságok is szerveztek megemlékezéseket. Ezek azután alkalmai lettek az átértelmezésnek is (darabontkormány, aratósztrájk, világháború). 1919-ben egyetlen szó sem esik ünnepről. Utólag mégis kiderül, amit Bedy Vince, a történetek tanúja leír: „1919 óta a szent ereklyét nem papjelöltek, hanem fekete ruhás győri polgárok viszik. Ez a megtiszteltetés és elismerés jutalma annak a tiszteletet parancsoló hitvallói bátorságnak, amellyel azt a feladatot a kommunizmus idején magukra vállalták.”

1919 után az aktualizálásnak ismét bő alkalma nyílt. Nagyvárad elcsatolása után Győr lett a kultusz főhelye, történetek is ennek realizálására kezdeményezések. Nagyobb arányú volt az ünnep 1936-ban, amikor június 27-28-a szombat-vasárnapra esett. Volt díszszázad, díszmagyar és népviselet, püspöki beszéd a városháza előtt, rádióközvetítés és utcaelnevezés.

Nevezetes volt az ünnep 1940-ben, a születés feltételezett évfordulóján. Megjelent Harsányi Lajos regénye, a Fejjel nagyobb mindenkinél; benne néhány kislaföldi, hanyi kép, az 1063-i békekötés kapcsán hangulatos, naiv leírás a győri várról és a békeszerző Dezső püspökről.

A város díszközgyűléssel ünnepelt, és Szent László-érmét alapított azok kitüntetésére, „akik a város érdekében értékes munkásságot fejtettek ki.” A Kisfaludy Irodalmi Kör ünnepi ülésén Harsányi Lajos elnöki megnyitója után Lukinics Imre és Karsai Géza tartott előadást: Szent László a birodalomalkotó; Szent László a magyar irodalomban. Vitnyédi Németh István szavalókórusát a tanítóképző növendékei, Halmos László énekkari művét a Palestrina Kórus adta elő.

Az 1946-i körmenetet még impozánsnak minősíti az egyetlen fennmaradt beszámoló: sok ezer résztvevő, mise a székesegyházban és a város főterén. A következő években a körmenet, de maga a kultusz is a népelyomó múlt és a klerikális reakció része lett, és a beszorult a székesegyházba. A herma pedig mint parádés darab évekre a Nemzeti Múzeum kiállításába került. Új fejlemény mindössze annyi, hogy a kápolna 1959-ben Sztehló Lili Szent László üveggépével gazdagodott; a Szent László-napi püspöki mise pedig a nyolcvanas évektől azzal, hogy ekkor tették le esküjüket a győri egyházközségi képviselőtestületek újonnan megválasztott tagjai.

A kultusz új, egyelőre formálódó korszaka 1989-ben kezdődött.

Irodalom: Győri Tanulmányok 19. (1997)

Grábics Frigyes

A legkeletibb Szent László-szentély nyomában

Domokos Pál Pétertől, a moldvai csángómagyarok apostolától hallottam valamikor az 1980-as évek elején: Moldvában, VIZANTEA¹ (Újszántó) község templomának védőszentje (patrónusa) SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY – volt. Csak volt, mert az ottani romanizálóknak nem tetszett a magyar szent tisztelete, és megváltoztatták a patrocíniumot. Ezt az adatot Domokos Pál Péter nem említi könyvében (A moldvai magyarság, 3. kiadás, 1940, Csíkszerda), pedig benne Vizanteáról többhelyt is ír, részletesebben a 218-219. lapon.

Moldvából más példák is ismeretesek az ilyen hagyományellenességen alapuló védőszent változtatásra.

Volt ott négy Szent István király-templom, és ma már csak egyetlenegy van. Hármat megváltoztattak közülük: Arinban², Kickófalván³, Szöllőhegyen⁴. Az egyetlenegy, amelyben ma is Szent István király a védőszent, a tázlómenti Pusztina⁵ község temploma.

Arinban nagyon „ügyesek” voltak a változtatók: a templom restaurálásának ürügyén Szent István első vértanú alakját festették Szent István király helyébe. Vagyis: akit ezután Szent István király helyett tisztelnek, az pontosan az, akit a Szent Király is Védőszentként tisztelt: Szent István, Jézus első vértanúja.

Kickófalván Szent István király helyett Kis Szent Teréz az 1930-as években épült új templom patrónusa. Talán ilyen alapon: csak közelebb áll a mai hívekhez a XX. század szentje, mintegy 1000 évvel ezelőtti szent magyar király!

Szöllőhegyen Szűz Mária, a Világ Királynője lett az új templom védőszentje – Szent István király helyett. Itt is 'érthető', ki a nagyobb: valóban Az, Akinek, mint a Magyarok Nagyszonyának, Szent István király fölajánlotta magyar nemzetét.

¹ *Vizantea/Vizánta:* Vrancea (Vránca) megyében. (Patrocínium: Adormirea Maicii Domnului, 1978 óta; nálunk: Nagyboldogasszony, Szűz Mária menybevétele, ünnepe: aug. 15.)

² *Arini:* (korábban: Magyarfalú): Găiceana (Gajcsána) községhez tartozik a Szeret folyón túl Bákó megyében. (Patrocínium: Nastarea Sfinteii Fecioare Maria, 1960 óta; nálunk: Kisboldogasszony, Szűz Mária születése, ünnepe: szept. 8.)

³ *Tetcani:* Neamt (Németvásár) megyében, az északi csángók területén. (Patrocínium: Sfânta Tereza a Pruncului Isus; nálunk: a Gyermekek Jézusról nevezett Szent Teréz, Liziói Kis Szent Teréz, ünnepe: okt. 1.)

⁴ *Pârgărești:* Tatros-folyó menti község, Bákó megyében. (Patrocínium: Sfânta Fecioara Maria, Regina, 1987 óta; nálunk: Szűz Mária, Királynő, ünnepe: aug. 22.)

⁵ *Pustiiana:* a Tázló-folyó mellett, Bákó megyében.

Csaknem 'eltűnt' az Árpádházi Szent Erzsébet-szobor Bákó⁶ városában a Szent Miklós-templom főoltárán, mivel a kötényében lévő rózsák alig voltak észrevehetőek az egyszínű lakkozás miatt, míg aztán az 1980-as években restaurálás folytán színesre festették az oltárt, és így nagyon 'előjöttek' a rózsák, és neveltségessé vált volna a ragaszkodás a változtatáshoz. Pedig azelőtt (1979-ben) Mária Királynőnek nevezte ott a sekrestyés Árpádházi Szent Erzsébet szobrát. (Az oltárral szemben állva jobbra van ez a szobor; míg az oltár másik oldalán Jézus Szívének szobra áll, de – hadd tegyem hozzá – liturgiailag teljesen megokolatlan helyen.) Az is feltehető, hogy ott balfelől, a Jézus Szíve-szobor helyett eredetileg talán egy másik magyar Szent szobra állhatott. Csak azt már korábban lecsereelték?

Visszatérve a Szent István-példára: „háborgott a világ” – mint tudom a szőlőhegyiektől, – (az ő nyelvükön ez azt jelenti: „háborogtak az emberek”), amikor észrevették, hogy az őseiktől rájuk hagyományozott Védőszent egyszerűen csak megváltozott. Háborogtak az Arin-ban lakó hívek is, hiszen ők addig is tisztelték Szent István Első Vértanút, – de nem Szent István Király helyett. Háborogtak Kickófalva római katolikusai is, mert ők tisztelték eddig is a kármelita Szentet, – de nem Szent István Király helyett. Végül pedig háborogtak Szőlőhegy lakói is, hiszen ők addig is mennyei Édesanyaként tisztelték Máriát, a Világ Királynéját, – de ők sem Szent István Király helyett.

Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a római katolikusokra vonatkozó kánonjogi előírások nem engedik meg a védőszent-cserét – pápai engedély nélkül; vagyis nem elég hozzá még az egyházmegye püspökének rendelkezése sem. Annál inkább nem elegendő, ha a csere csak a helybeli plébános egyéni elhatározása.

Lehetséges azonban egy kibúvó: ha egy római katolikus templom csak megáldva van (akár csak áldozópap által), és nem fölszentelve (ezt a szertartást csak püspök végezheti), akkor elég a változtatáshoz az egyházmegye püspökének beleegyezése. – Hogy aztán melyik templom volt csak megáldva, és melyik fölszentelve is, azt ha nem akarják, akkor nem nagyon kutatják, és máris törvényesnek látszik a védőszentnek kicserélése.

Mindezek ismeretében „erőt örvendtem” – ahogyan ezt a szép kifejezést csángó testvéreimtől jól eltanultam –, mikor egy ferences atya Budapesten fölhívta figyelmemet moldvai ismerősére. Föl is kerestem őt, és a szülőföldje után kérdezősködtem. Vizantea községből való volt... Régi vágyam közeli beteljesedésének lehetőségét sejtettem meg akkor: elindulhat Szent László királyunk talán legkeletibb szentélyének fölfedezésére.

Megkérdeztem új ismerősömtől: „Mikor van Vizanteában a templombúcsú?” – „Augusztus 15-én” – válaszolta. (Ők ott Moldvában nem „mennyebefölvételt” mondanak, hanem régi szép kifejezéssel „adormirea”-t: Mária elalvását.) – „És régen mikor volt a búcsú?” – érdeklődtem tovább. – „Régen akkor is volt” – felelte. – „És kicsi lány korában is akkor volt, mint most?” Gondolkodóba esett, majd mosolyogva válaszolta: Való, régen nem akkor volt mint most. Talán májusban volt. ”

Rossz vágányra jutottam, mert én azt gondoltam, hogy valamiféle erdélyi, nagyváradi kapcsolat áll a májusi búcsúünnep mögött. Ott ugyanis, Szent László városában a váradi székesegyház és az egyházmegye patrónusát a húsvét utáni 5. vasárnapon ünneplik, az pedig leginkább május hónapra esik. Új csángó ismerősömtől más fontosat nem tudtam meg, legfeljebb egy régi karácsonyi népének: „Szűz Mária e világra nekünk szent Fiát hozá...” – szépen, díszítve, áradóan, csángósan.

Közben eltelt két hónap, és nem kis várakozással készültem 60. erdélyi és egyben 47. moldvai utazásomra. Alig értünk át a Kárpátokon az Ojtozi-szoroson keresztül, mindjárt Egyedhalomnak⁷ fordultunk. Domonkos Pál Péter ezt magyar alapítású városnak tanította, de most már templomának búcsúját nem szeptember elsején ünneplik, hanem Szentháromság vasárnapján, mert – akár kaptak rá pápai engedélyt, akár nem! – az új templomot Szent Egyed helyett a Szentháromság tiszteletére 'szentelték át'. (Régi magyar naptárakból soha nem maradhatott ki Egyed-Egidiusz neve. Sopron megyében ma is virágzó község: Egyed.)

⁶ Bacău: megyeszékhely.

⁷ Adjud: a Tatros folyó torkolatánál, Vrancea (Vránca) megyében. (Patrocinium: Schimbarea la Fata a lui Isus, 1991 óta; nálunk: Urunk színeváltozása, ünnepe: aug. 6.)

Egyedhalomban déli irányba tértünk a Bukarestbe vezető műúton, majd Mărăsest⁸ után nyugat felé fordultunk, hátha megtalálnánk az eredetileg Szent László-templomot.

Mindenki szívesen útbaigazított, akit csak megkérdeztünk. Így értünk el Vizanteába.

Az újonnan épült templom mögött kerestük meg az előbb említett új ismerősömmek idős édesanyját, aki hangosszavú „Dicsértessékemre” magyarul válaszolt. Lányának említésére csaknem sírva fakadt a boldogságtól. Szívesen betessékelt a szobájába mindhármunkat. Éppen fonásból állt föl a mi üdvözlésünkre.

Hamar rátértünk a templombúcsú ünnepére. Ő is augusztus 15-ével kezdte. Vigyáztunk kérdéseinkkel, nehogy mi találjuk ki őhelyette a dátumot. Előbb azt mondta: „Mikor fiatalabb voltam, korábban volt. Sőt már asszony voltam, még akkor is!”

Kérdeztük tőle, hogy mikor korábban. Kedvesen felelt: „Az első kapáláskor!” – Csodáltuk a pontos meghatározást. Azután így folytatta: „Akkor még nem volt nagy búcsú, mert a csirke még kicsi volt. Most már (ti. augusztus 15-én) nagy búcsú lehet, mert már nagy a tyúk addigra.”

(Egy héttel később lányától újabb „adatot” tudtam meg a vizanteai búcsúról. Azt mondta ugyanis, hogy nem a „kicsi csirke” miatt nem lehetett nagy a búcsú, hanem mert addigra már elfogyott az ősszel főzött pálinka.)

Éreztük, hogy közel vagyunk a „tűzhöz”. De Mária nénitől még mindig nem tudtuk meg Vizantea régi védőszentjének nevét és búcsúünnepének pontosabb időpontját. Tovább érdeklődtünk hát tőle, hogy a régi templomban milyen festmény volt a főoltáron? – Nem volt az, hanem szobor volt – felelte. – „Férfi volt-e, vagy asszony?” – „Férfi, férfi!” – „Volt-e szakálla?” – Emlékezett rá, hogy nem volt. – Érdeklődtünk, hogy milyen ruhája volt a szentnek. – Hosszú pap-ruha volt rajta. Majd megkérdezte tőle egyikünk - csángósan: „Annak a szobornak mi volt a fejibe?” (Hátha esetleg valamiféle királyi koronát viselt a szent, mint ezt látni lehet annyi székelyföldi Szent László-szobornál.) Sajnos erre már nem emlékezett, de sietve hozzátette: „Menjünk át a nénimhez, az már 83 esztendő, az biztosan tudja.”

Át is mentünk a nővérehez (=néni), aki magyarul fogadott bennünket. Odajött az egy esztendővel idősebb férje, aki azonban magyar kérdéseinkre románul felelt, de csak egy ideig, és végül már ő is magyarul szólt hozzánk.

Náluk is előhoztuk a régi templombúcsú ünnepének dátumát. A férjének jutott előbb az eszébe, és románul mondta: Sfintu Ladislau! Hát ezért a két szóért jöttünk, hogy tőlük halljuk: „Szent László!”

Az egész nagy család összejött közben, és mindenki boldog volt, hogy Szent László király neve mégiscsak kitudódott!

Azt is elmondták, hogy amikor a régi kicsi templomot lebontották, a Szent főoltári szobrát kihez vitték, majd onnan végül is hová került.

(Egy nappal később, február 4-én, egy magyarul – de sok más nyelven is – jól beszélő csángó pap azt mondta felfedezésünkre, hogy szól majd a vizanteai plébánosnak: a régi templom Szent László-szobrát helyezze vissza véglegesen az új templomba.)

Gyönyörű élménnyel és eredménnyel távoztunk Vizanteáról: megtaláltuk a legkeletibb Szent László-szentélyt, ha külsőleg meg is változtatták, de az emlékezetből, a hagyományból nem tudták kiiktatni.

Nem volt kisebb azonban az a boldogságunk sem, hogy magyar testvérek között járhatunk Moldvában, mert oly nagy szeretettel fogadtak bennünket, – és még visszavárnak minket, – új magyar testvéreiket.

Már csak azt várom, hogy legközelebbi utamon „megkaphassam” (=megtaláljam – székelesen, csángósan) és megláthassam, csodálhassam és tisztelhessem Szent László szobrát - az új vizanteai templomban!

Van még egy titkos reménységem: magnetofonra vehessem – ha még megvan – a vizanteai csángómagyarok búcsúénekét: Szent László királyról!

P. Jáki Sándor Teodoz

⁸ Mărășești: város Vrancea (Vrânca) megyében.